

PrAVri

Pravni fakultet u Rijeci

MEĐUNARODNI ČIMBENICI U STVARANJU RECENTNE ORGANIZACIJE PARTIKULARNE CRKVE U ZAPADNOJ HRVATSKOJ

Prof. dr. sc. Budislav Vukas, ml.

**Izlaganje na znanstvenom skupu „Prošlost Crkve na
prostoru Riječke nadbiskupije – znanstveni skup u povodu
100 godišnjice uspostave biskupskog sjedišta u Rijeci,
Rijeka, 10. lipanj 2026.**

**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Izlaganje posvećeno uspomeni na Mo. Mr. sc. Josipa Šimca 1939. – 2013.

NOVE DIMENZIJE ODNOSA S ITALIJOM NAKON 1945. – MEĐUNARODNOPRAVNI MEHANIZMI

- **Složenost procesa konstituiranja nacionalnih identiteta hrvatskog, talijanskog i slovenskog naroda** – refleksije tih povijesnih zbivanja mogu se pratiti na istočnoj obali Jadrana u dugom razdoblju, od sloma Mletačke republike do sredine XX. stoljeća
- Ti su procesi odvijali **pod dominantnim utjecajem najrazličitijih europskih odnosa, interesa velikih država, ideoloških promišljanja**, a karakterizira ih naglašena napetost i konfliktnost, koja će eskalirati, poglavito u prvoj polovici XX. stoljeća

- Nova realnost međudržavnih, a time i međuetničkih odnosa nastaje **nakon 1945.**, kada otpočinju dugotrajni procesi ciljani njihovoj stabilizaciji i uspostavi međunacionalnog i međudržavnog povjerenja
- Pravo, koje je u poimanjima demokratske države vezano za njezine institucije ima značajnu, no ne i presudnu ulogu u formiranju identiteta suživota. No, ti pravni mehanizmi ipak su doprinijeli činjenici da danas možemo raspravljati o tzv. Jadranskom miru

1. Sustav sigurnosti Ujedinjenih naroda

- Ugovor o miru s Italijom 1947. godine – čl. 3-5, čl. 21., 22.
- Uspostava tzv. Slobodnog Teritorija Trsta (1945. – 1954.)
- Hladnoratovski kontekst međunarodnih odnosa i drugi čimbenici negativno su utjecali na “zaživljavanje” ovog osobitog međunarodnopravnog subjekta

2. Specifični međunarodnopravni ugovori – oblici diplomatskih kompromisa

- Memorandum o suglasnosti vlada Italije, Ujedinjenog Kraljevstva, SAD, i Jugoslavije od 5. listopada 1954. godine
- Unatoč prijedporima o pravnoj prirodi ovog Ugovora, napose inzistiranje talijanske doktrine za specifičnom interpretacijom, međunarodnopravna doktrina i izvori ukazuju da se radi o obliku usmenog međunarodnopravnog ugovora

3. Međunarodni ugovori

- Osimski sporazumi iz 1975. godine – temelj stabilnih međudržavnih odnosa Jugoslavije i Italije.
- Sastavni je dio i hrvatskog pozitivnopravnog sustava, temeljem međunarodnopravnih odredbi (sukcesija država), te ustavnih odredbi Republike Hrvatske (Ustav RH iz 1990., Ustavna odluka o samostalnoj i suverenoj RH, 25.06.1991., te drugi instrumenata o notifikaciji ugovora)
- Italija i Hrvatska potpisnice su brojnih bilateralnih ugovora te stranke multilateralnih ugovora, kojim ostvaruju zajedničke interese, kako stabilnih i prijateljskih odnosa, tako i ekonomskih odnosa)

4. Sustavi zaštite nacionalnih manjina

- Specijalni statut (Prilog II.) Memoranduma o suglasnosti – zaštita manjina na međunarodnoj razini
- Osimski sporazumi prepuštaju zaštitu nacionalnih manjina ustavnom pravu država ugovornica, sukladno standardima Specijalnog statuta Memoranduma o STT-u (članak 8.)
- Bilateralni ugovori o zaštiti nacionalnih manjina -
Ugovor između RH i Talijanske Republike o pravima manjina, 5. studeni 1996., NN- Međunarodni ugovori 71/1996.

DETANT I NOVI MODELI HLADNORATOVSKIH ODNOSA

- Širenje aktera i interesa međunarodnih odnosa – uloga radija i televizije
- Nova uloga **Ujedinjenih naroda** i jačanje njegova autoriteta – dekolonizacija
 - kodifikacija međunarodnog

prava

„Nastojanje UN-a u procesima kodifikacije međunarodnog prava predstavlja jedno od njihovih najznačajnijih postignuća u ukupnom postojanju” – B. Vukas

- Značajna i izmijenjena uloga Katoličke crkve u kreaciji međunarodnih odnosa
- Pokret nesvrstanosti
- Ostpolitik
- Richard Nixon - Henry Kissinger – nova američka vanjskopolitička koncepcija popuštanja
- Koncept miroljubive aktivne koegzistencije – 1970. - Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji država,
- **Deklaracija sedam načela**

Završni Helsinški akt – Konferencija o sigurnosti i suradnji u Europi 1975.

- Važnost međublokovskog sustava sigurnosti u Europi
- Temeljna načela KESS-a – nepovredivosti granica
 - teritorijalna cjelovitost
 - Košarice o zaštiti ljudskih prava - uključujući slobodu misli, savjesti, vjere i uvjerenja

„Završni akt nije formalni ugovor nego je usvojen i potpisan kao politički dokument, načela sadržana u njemu imaju pravno obvezujući značaj” V. Đ. Degan

Zaključne napomene

- Bilateralni odnosi s Italijom i opći koncept međunarodnih odnosa utječu ne novo stanje i u jugoslavenskoj državi i indirektno i na zaštitu vjerskih sloboda, a time i na rekonstrukciju partikularne crkve u Zapadnoj Hrvatskoj
- Zbivanja 1960 – tih godina – 1969. i 1977.
- Ta rekonstrukcija Crkve u Zapadnoj Hrvatskoj ima i podršku državnih vlasti, a usuglašavana je s odredbama kanonskog prava –Dokument *Christus Dominus* prihvaćen 28. listopada 1965. u okviru Drugog vatikanskog sabora

Hvala na pozornosti!

Pravne napomene:

Ovaj je rad napisan i izložen u okviru projekta „Državno-pravne tradicije sjevernog Jadrana kroz europske utjecaje i digitalnu historiografiju “ (uniri-iz-25-212), financiranog od Europske unije – NextGenerationEU kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.–2026., u sklopu Programskog financiranja Sveučilišta u Rijeci, Pravnog fakulteta. Izneseni stavovi i mišljenja isključivo su stavovi autora i ne odražavaju nužno službeni stav Europske unije ili Europske komisije. Europska unija ni Europska komisija ne mogu snositi odgovornost za njih.

**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU